

AKRAN ZORBALIĞI

ÖĞRETMENLER İÇİN KİTAPÇIK

Akran zorbalığı, daha güçlü konumda olan bir veya birkaç öğrenci tarafından bir başka öğrenciye yönelik olarak zarar verme amacıyla yapılan tekrarlayıcı davranışlardır.

Öğrencilerin yaşadığı akran zorbalığı olayları sıklıkla akran çatışması olarak algılanmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin ve öğrencilerin zorbalık olaylarına müdahale etme olasılığını azaltmaktadır. Ancak, akran çatışması ve akran zorbalığı arasında pek çok temel farklılık bulunmaktadır.

Akran Zorbalığı	Akran Çatışması
Öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkisi yoktur.	Öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkisi vardır
Öğrenciler arasında güç dengesizliği vardır	Öğrenciler arasında güç dengesi vardır.
Davranışlar sıklıkla tekrarlanır.	Davranışlar arada sırada yaşanır; çatışma sürekli değildir
Fiziksel ve psikolojik sonuçları kalıcı ve ağırdır.	Sonuçları ciddi değildir.
Pişmanlık ve sorumluluk alma yoktur.	Öğrenciler pişmanlık duyar ve sorumluluk alır.
Problem çözülmeye çalışılmaz.	Öğrenciler çoğunlukla problemi çözmeye çalışır.
Eşit duygusal tepki yoktur. Sadece zorbalığa maruz kalan öğrencinin yaşadığı olumsuz duygusal tepkiler vardır.	Öğrenciler arasında eşit duygusal tepki vardır.

Akran zorbalığına maruz kalan çocuklar çoğu zaman bu konuyu yetişkinlere anlatmaz (Storey ve ark., 2013). Çünkü:

- Bu davranışın zorbalık olduğunu bilmeyebilir.
- Anlatmaya çekinebilir veya utanabilir.
- Zayıf veya güçsüz görünmek veya “ana kuzusu” olarak etiketlenmek istemeyebilir.
- Zorbanın kimseye anlatmaması konusundaki tehditleri karşısında sessiz kalabilir.

Ancak zorbalık gizlendikçe artarak devam eder.

- Eğer anlattığı duyulursa, zorbalık davranışlarının sıklığı veya şiddetinin artacağından korkabilir.
- Bu davranışı nasıl veya kime anlatacağını bilemeyebilir.
- Hayatında bu konuları paylaşabileceği, güvendiği ve destek alacağı bir yetişkin olmayabilir (örn. ebeveyn, abla/ağabey, öğretmen).
- Yetişkinlerin onu anlamayacağını veya ona yardımcı olamayacağını düşünebilir.
- Zorbalığı önlemek için hiçbir şeyin yapılamayacağına inanabilir.

Benzer şekilde bu olaya tanıklık eden çocuklar da çoğu zaman araya girip olayı durdurmazlar (Storey ve ark., 2013). Çünkü:

- ‘Bana ne, bu benim sorumluluğum değil’ diye düşünebilir.
- Zorbalık yapan kişiden ve daha sonra aynı şeyin kendi başına gelmesinden korkabilir.
- Zorbalığa maruz kalan öğrenciyi savunacak kadar güçlü olmadığını (fiziksel veya popülerlik olarak) düşünebilir.
- Zorbalığa maruz kalan çocuktan hoşlanmayabilir ve ‘Bunu çoktan hak etmişti’ diye düşünebilir.
- Arkadaşları tarafından “ispiyoncu” olarak etiketlenmek istemeyebilir.
- Bu davranışı nasıl veya kime anlatacağını bilemeyebilir.
- Eğer bir yetişkine anlatırsa kendi başının belaya gireceğini düşünebilir.
- Yetişkinlerin umursamayacağını ve yardımcı olmayacağını düşünebilir

ÖĞRETMENLER NELER YAPABİLİR?

Öğrenciler, gün içerisinde zamanlarının büyük çoğunluğunu sınıf ortamında öğretmenleri ile geçirmekte ve genellikle okulda bir problem yaşadıklarında ilk olarak öğretmenlerine başvurmaktadır. Sınıf öğretmenleri, özellikle okul öncesi dönemde ve ilkokulda, öğrencilerin davranışlarını yakından izleme fırsatına sahiptir. Bu nedenle, öğretmenler, akran zorbalığının farkına varılması, zorbalığa müdahale edilmesi ve zorbalığın önlenmesi konusunda oldukça kritik bir rol oynamaktadır (Smith ve Shu, 2000).

ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER (KISA VADELİ)

Zorbalık Yapan Öğrenciler İçin;

- Zorbalık davranışına anında müdahale edin ve davranışı sonlandırın.
- Bu okulda asla zorbalığa yer olmadığını açıklayın.
- Akran zorbalığının hem kendisine hem de karşı tarafa zarar vereceğini anlatın.
- Böyle devam ederse arkadaşlık ilişkilerinde problemler yaşamaya devam edeceğini söyleyin.
- Problemlerini zorbalık dışında farklı yollarla çözebileceğini açıklayın.
- Eğer kendisini öfkeli, sinirli veya kızgın hissediyorsa bir yetişkinden yardım alması gerektiğini söyleyin. Gerekirse rehber öğretmen/psikolojik danışmana yönlendirin.

Zorbalığa Maruz Kalan Öğrenciler İçin;

- Zorbalık davranışına anında müdahale edin ve davranışı sonlandırın.
- Onun suçu olmadığını söyleyin.
- Zorbalığa uğrayan ilk ve tek kişinin kendisi olmadığını vurgulayın; bu davranışla karşılaşan başka öğrencilerin de bulunduğunu belirtin.
- Zorbalık yapan kişiye kesinlikle şiddet kullanarak karşılık vermemesi gerektiğini açıklayın. Şiddet kullanmak yerine sakin kalması veya girişken davranması gerektiğini söyleyin.
- Eğer bunları yapamıyorsa anında oradan uzaklaşması gerektiğini açıklayın.
- Böyle bir olay tekrar gerçekleştiğinde durumu hemen bir yetişkine (kendisi, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen/psikolojik danışman, ebeveynleri) anlatması gerektiği hususunda onu ikna edin.

İzleyici Olan Öğrenciler İçin;

- Onların olayı izlemesinin değil olaya müdahil olmasının önemli olduğunu anlatın.
- Zorbalık yapan öğrenciye karşı şiddet içermeyen yöntemler kullanarak olayı sonlandırmaya çalışmalarını söyleyin (örn. uygun sözel ifadeler ile).
- Zorbalık yapan öğrencilere gülerek veya mimikleri ile destek olmamalarını söyleyin.
- Zorbalığa maruz kalan öğrenciye yardım etmelerini söyleyin.
- Zorbalığa maruz kalan öğrenciye destek olmalarını, sınıf içi etkinliklerde veya teneffüste onu da aralarına davet etmelerini söyleyin.
- Böyle bir olay tekrar gerçekleştiğinde hemen bir yetişkin ile (sınıf öğretmeni, rehber öğretmen/psikolojik danışman, ebeveynleri) paylaşmaları gerektiğini söyleyin.

ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER (UZUN VADELİ)

Öğrencilerinize akran zorbalığı hakkında bilgi verin

Öğrenciler, özellikle okul öncesi ve ilkokul döneminde, bazen yaptıkları davranışların akran zorbalığı olduğunun farkında değildir. Bu nedenle, onlarla akran zorbalığının tanımı, türleri ve olumsuz sonuçları hakkında konuşun. Okulda, akran zorbalığını neden önlememiz gerektiğini kısa ve net bilgilerle açıklayın.

Olumlu rol model olun ve zorbalık olaylarına hemen müdahale edin.

Sınıf içerisindeki tutum ve davranışlarınız ile zorbalığa karşı tavrınızı gösterin. Akran zorbalığının hiçbir türünün okulunuzda kabul edilemeyeceğini söyleyin. Okuldaki yetişkinlere ve öğrencilere yönelik olumlu davranışlarınız ile rol model olmanız önemlidir. Öğretmenlerin, zorbalık durumlarında açık, net ve etkin bir müdahalede bulunması ve zorbalığa maruz kalan öğrenciye ihtiyaç duyduğu desteği sağlaması, zorbalık olaylarını önemli derecede azaltmaktadır.

Öğrencilerinizle yakın ve sıcak ilişkiler kurun.

Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ve kullandıkları disiplin yöntemleri sınıf ortamını etkilemektedir. Olumlu, iş birlikçi ve destekleyici bir sınıf ortamının oluşturulmasının zorbalık davranışlarını azalttığı belirlenmiştir. Bu nedenle, sınıf içerisindeki arkadaşlık dinamiklerini takip edin, olumlu disiplin yöntemleri kullanın. Akran zorbalığı ile ilgili sınıf kuralları oluşturun.

Öğrencilerinize destek olun.

Öğrenciler genel olarak öğretmenlerinin akran zorbalığı olaylarını önleyeceğine ve onları bu olumsuz davranışlardan koruyacağına inanmaktadır. Bu nedenle, zorbalık olaylarına karışan tüm öğrencilere destek olarak onların sosyal duygusal ve çatışma çözümü becerilerini geliştirmesine yardımcı olun.

KAYNAK
Doğan, A., Vural Yüzbaşı, D. (2021). Akran Zorbalığı Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanlar İçin Kitapçık. 23 Ekim 2024 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_08/23143200_Kuramsal_Kitap.pdf adresinden erişildi.